"ותמלא הארץ חמס"

בפרשת נח מתארת התורה במילים בוטות את דמותו המושחתת של דור המבול:
וַתִּשָּׁחֵת הָאָרֶץ לִפְנֵי הָאֱלֹהִים וַתִּמָּלֵא הָאָרֶץ חָמָס. (ו', י"א)

הביטוי הראשון **"וַתִּשָּׁחֵת הָאָרֶץ"** - משמעותו - קלקול הנורמות בכל התחומים המוסריים, ובפרט בתחום המוסר המיני, כדברי הגמרא במסכת סנהדרין (ק"ח ע"א):

מלמד שהרביעו בהמה על חיה וחיה על בהמה
והכל על אדם ואדם על הכל.

אך מה פשר הביטוי השני: **"וַתִּמָּלֵא הָאָרֶץ חָמָס"** - ומה טיבו של 'חמס' זה?

רש"י מפרש: "חמס - גזל", ומקור הדברים במסכת סנהדרין שם:

אמר ר' יוחנן: בוא וראה כמה גדול כוחו של חמס, שהרי דור המבול
עברו על הכל, ולא נחתם עליהם גזר דינם, עד שפשטו ידיהם בגזל.
שנאמר "כי מלאה הארץ חמס מפניהם, והנני משחיתם, את הארץ".

אך עדין יש לתהות, במה 'זכה' איסור גזל שבעטיו נחתם גזר הדין, וכי אין חטאים אחרים גדולים הימנו?

מחמס קטן - לחמס גדול

הרמח"ל ב'מסילת ישרים', ב'פרטי מידת הנקיות', מביא את מימרת חכמים לפיה לא נחתם גזר דינו של דור המבול אלא על הגזל, והוא טורח להראות כיצד נפרסת מצודתו של איסור זה על כל תחומי החיים ומשבשת את המרקם החברתי.

כך דרך משל, חושף הרמח"ל את איסור הגזל המצוי ב'הונאות קטנות' כגון ייפוי הסחורה ופרכוסה, או הוזלתה בדרכים מניפולטיביות (...כמה אקטואלי...), וכן את האיסור הטמון ב'גזל-זמן' של שכיר המתרשל במלאכתו, גם אם כוונתו לנצל את זמן עבודתו לעשיית מצוות... והוא מסיים את דבריו במילים נוקבות:

אמנם כללו של דבר, כמו שחמדת הממון רבה, כן רבים מכשלותיו...
ואם ניקה ממנו יידע שהגיע למדרגה גדולה...

אך דווקא לאור דברי הרמח"ל, על שכיחותו של איסור הגזל ועל הקושי להישמר מפניו, מחריפה התמיהה: מה נשתנה דור המבול מכל הדורות? הן אם נמצה את עומק דין הגזל לכל פרטיו ודקדוקיו, איזהו הדור שיוכל להימלט מפניו?

על כורחנו עלינו לומר שהגזל שבעטיו נגזר דינו של דור המבול, הינו גזל חמור וברוטלי, שהכינוי 'חמס' - יאה לו במיוחד.

וכך אכן מתרגם האונקלוס את המילה **'חמס'** - **"חטופין"** - היינו חטיפה אלימה של רכוש ואולי גם של נפש, כחטיפת בנות האדם על ידי בני האלוהים, עליה מסופר בסוף פרשת בראשית (ו', ב') [ועיין באבן עזרא שרומז לכך, והשווה

"וַחֲטַפְתֶּם לָכֶם... מִבְּנוֹת שִׁילוֹ" - שופטים כ"א, כ"א].

מציאות פרועה ואלימה זו, מערערת את קיום החברה האנושית, כדברי ה'ספורנו' על הביטוי: "**וַיַּרְא אֱלֹהִים אֶת הָאָרֶץ וְהִנֵּה נִשְׁחָתָה**" (ו', י"ב):

מעצמה! כי בזולת עונש [היינו - גם ללא עונש מלמעלה] *היתה בדרך השחתה - בהשחתת דרכם* [בגילוי עריות] *- המקלקלת התולדה, ובגזל - המקלקל את המדינות.*

ברוח זו מפרש את הדברים גם הרמב"ן:

*החמס - הוא הגזל והעושק, ורבותינו אמרו שעליו נחתם גזר דינם. והטעם - מפני שהוא מצוה **מושכלת*** [הגיונית]*, אין להם בה צורך לנביא להזהיר, לפי שהוא רע לשמים ורע לבריות".*

ובכל זאת, גם לאחר שהתוודענו לחומרת הגזל, עדיין קשה להבין, במה חָמוּר הוא מעבירות כגון גילוי עריות ושפיכות דמים שדינן 'ייהרג ואל יעבור'?

מגזל - לרצח

אך באמת, אם נעיין בהופעת המילה 'חמס' במקרא, נגלה כי אין היא מצומצמת לגזל בלבד אלא מקיפה את כל תופעות הרשע האנושי, הכולל ביזוי והשפלה, שקר ונבלה ואף שפיכות דמים.

הבה נתבונן, דרך משל, בזעקת שרה כלפי אברהם אבינו:

חֲמָסִי עָלֶיךָ! אָנֹכִי נָתַתִּי שִׁפְחָתִי בְּחֵיקֶךָ

וַתֵּרֶא כִּי הָרָתָה - וָאֵקַל בְּעֵינֶיהָ. (בראשית ט"ז, ה')

על פי פשוטו של מקרא אומרת שרה לאברהם: החמס, שבו נוהגת הגר שפחתי, בדרך זלזול ולעג כלפי - נזקף לחובתך, לפי שאתה רואה את עלבוני ושותק. ובכן: החמס כאן משמעותו - ביזוי הזולת ורמיסת כבודו.

כמו כן - 'החמס' הריהו גם ביטוי לעדות שקר כדברי הכתוב:

אַל תָּשֶׁת יָדְךָ עִם רָשָׁע, לִהְיֹת עֵד חָמָס. (שמות כ"ג, א')

וכתרגום אונקלוס שם: *עד-חמס - סהיד שקר.*

זאת ועוד: איש החמס הוא אדם הבוגד באשתו, כדברי הנביא מלאכי (ב', ט"ו-ט"ז):

וּבְאֵשֶׁת נְעוּרֶיךָ, אַל יִבְגֹּד... וְכִסָּה חָמָס עַל לְבוּשׁוֹ.

ומעל לכל מסתבר שה'חמסניק' - הגוזל ומבזה, משקר ובוגד מגיע בסופו של דבר גם לשפיכות דמים כעדות הכתוב בסוף ספר יואל (ד', י"ט-כ"א):

מִצְרַיִם - לְשִׁמָּמָה תִּהְיֶה, וֶאֱדוֹם - לְמִדְבַּר שְׁמָמָה תִּהְיֶה

מֵחֲמַס בְּנֵי יְהוּדָה, אֲשֶׁר שָׁפְכוּ דָם נָקִיא בְּאַרְצָם...

וְנִקֵּיתִי דָמָם לֹא נִקֵּיתִי, וַה' שֹׁכֵן בְּצִיּוֹן.

נמצינו למדים שזוהי דרך החמס, הנפתחת בגזל ועושק ומסתיימת בשפיכות דמים.
דרך זו דומה להפליא לדרכו של בן סורר ומורה, המתחיל בגזל אביו ואמו כדי למלא את תאוות נפשו, וסופו שהוא מלסטם את הבריות ושופך את דמם, עד שאמרו עליו חכמים במסכת סנהדרין (ע"א ע"א): בן סורר ומורה נהרג על שם סופו: הגיעה תורה לסוף דעתו שעתיד הוא לשפוך דמים ולפיכך הקדימה גזר דינו לפני שיבצע את זממו.
כיוצא בזה ניתן לומר גם על דור המבול:
ירדה תורה לסוף דעתם שמתוך חמס של גזל ברוטלי וחטיפת אנשים עתידים הם להגיע לחמס של שפיכות דמים ולפיכך הקדימה וחתמה גזר דינם על הגזל לפני שתישחת הארץ לחלוטין.

מחמס - ל'חמאס'

ומימים מקדם לימינו אלה:
האם מקרה הוא שארגון הטרור המושחת ביותר הממלא את הארץ חמס - בחר להיקרא בשם חמאס?
אכן המילה חמא"ס מורכבת מראשי תיבות של המילים בערבית: "**ח**רכת אל **מ**וקאוומה אל **אס**לאמייה" היינו - תנועת ההתנגדות האסלאמית, אך למילה 'חמאס' בערבית יש משמעות נוספת ופירושה "התלהבות ולהט יצרים" (אנציקלופדיה בריטניקה).

אין צורך להעמיק חקור כלפי מי מכוונת התלהטות יצרים זו.
היא מכוונת כמובן כלפינו ומגמתה להשמידנו, כפי שמנוסחים הדברים באמנת החמאס אשר פורסמה בשנת תשמ"ח (1988) ובה מוגדר יעדו של החמאס:

"לשחרר את פלשתין מנוכחות יהודית מהים עד הנהר, להשמיד את מדינת ישראל ולבנות תחתיה מדינת הלכה אסלאמית...".

אולם מאפייניה של תנועת טרור זו אינם מתמצים במשנתה 'האידיאולוגית', אלא בדרכי הגשמתה הכוללים רצח אנשים, נשים וטף, ומעשי התאבדות, כדי להגיע לגן עדן ולזכות שם בשבעים ושתיים בתולות...

ויאמרו הדברים ללא כחל ושרק:
דרכי התעמולה של החמאס אינן נופלות מאלה של המפלגה הנאצית ימ"ש (בלי שום 'להבדיל').
אכן ראויה היתה תנועת חמס זו שיבוא המבול וישטוף אותה, אך ריבון העולמים מלמדנו בסוף פרשת נח, כי לא יהיה עוד מבול על הארץ, ובמקום זה מוטלת החובה על בני האדם לכלות בעצמם תנועת רֶשַׁע זו עד תומה,
ולהכחיד את שופכי הדמים מעל פני האדמה.